

Tallinna Pedagoogikaülikool

Eesti keele õppetool

SIIRI SUPPI

EESTI KIRJAKEELE SEISUNDI UURING

MAJANDUSE JA ÄRI KEEL

Uuring Haridusministeeriumi tellimusel

Tallinn 2003

Sisukord

1.	Sissejuhatus	3
2.	Valdkonna ja selle keelekasutuse üldiseloostus	5
2.1.	Valdkonna osatähtsus ühiskonnas	5
2.1.1.	Majanduse areng 1990. aastatel	5
2.1.2.	Riikide osatähtsus Eesti väliskaubanduses	6
2.1.3.	Eestis tegutsevate ettevõtete jaotus tegevusalade ja regioonide lõikes	7
2.2.	Valdkonna keelekasutuse roll ühiskonnas	8
3.	Valdkonna keelsus	10
3.1.	Domineeriv keel, mõjukeeled	10
3.2.	Eesti keele osakaal valdkonna sise- ja välissuhtluses	10
4.	Keeletugi	11
4.1.	Terminoloogia olemasolu ja kvaliteet	11
4.2.	Erialasõnastikud	12
4.2.1.	Sõnastike keeleline kvaliteet	17
4.3.	Õigekeelsusinfo allikate kasutamine	19
5.	Ala keelehoid	20
5.1.	Keelekorraldus	20
5.2.	Keelehoiu tagamine	21
5.2.1.	Keeleinpektsioon	21
5.2.2.	Eesti Keele Instituut	22
6.	Erialakirjanduse keel	22
7.	Ala keelekasutust reguleerivad õigusaktid	23
8.	Keelehoiakud ja eesti keele alane täiendkoolitus	26
9.	Kasutatava kirjakeele kvaliteet	27
10.	Järeldused ja ettepanekud	29
	LISA: Küsimustik	32
	Kirjandus	33

1. Sissejuhatus

Majandus ja äri on valdkond, millega kõik inimesed iga päev kokku puutuvad. Seda kas otseselt (tarbija tasandil näiteks kaupu ja teenuseid kasutades) või kaudselt (saades vajalikku infot majanduses toimuvast meedia vahendusel). Nii ühel kui teisel juhul on peamiseks informatsiooni saamise ja edastamise vahendiks keel. Olukorras, kus tootmine ületab märgatavalt tarbimise, tuleb kaupade ja teenuste pakkujail pöörata eriti suurt tähelepanu kõigele, mis käib kauba/teenuse juurde, sealhulgas verbaalne info toote kohta. Selleks võib olla kõikvõimalik teave: kasutusjuhendid, tootetutvustused, koostise kirjeldused, hoiatused jmt. Teisalt võib see olla ka verbaalne mõjutamine kliendi tähelepanu köitmiseks ja tarbima meelitamiseks. Esimesel puhul on väga oluline teksti keeleline selgus ja üld- ning üheseltmõistetavus (loomulikult ka seadusega tagatud õigus saada vastavat teavet riigikeeles). Teisel puhul aga mängib suurt rolli oskus valida kohane stiil ja register ning keelt kui vahendit võimalikult täiuslikult kasutada. Eeltoodut silmas pidades on ääretult oluline, et inimesed, kes äri- ja majandustekste loovad, oleksid võimelised seda kvaliteetselt tegema.

Antud uurimuse ülesanne on välja selgitada, millistes tingimustes toimub majandusalaste tekstide loomine Eestis - missuguse kvaliteediga on alates 1990. aastast välja antud majandus- ja ärisõnastikud ning milliseid keelete allikaid äris tegutsevad inimesed üldse kasutavad. Parema ettekujutuse saamiseks valdkonna peamistest mõjukeeltest on töös toodud ülevaade käsitletaval kümnendil (aastatel 1990 - 2000) Eesti majanduses toimunud muutustest nii tegevusvaldkondade kui regioonide lõikes. Samuti statistika riikide osatähtsuse kohta Eesti väliskaubanduses 2001. aasta veebruari seisuga.

Käesoleva uurimuse käigus on läbi uuritud alates 1990. aastast ilmunud erialasõnastikud ja -käsiraamatud (mis muuhulgas ka eestikeelseid termineid sisaldavad), valdkonna keelekasutust käsitlevad kirjutised ajakirjanduses, hulk erialaseid tekste ning Majandusministeeriumis koostatud uurimused ja avalikud statistilised andmed. Sellele lisaks on läbi viidud seitse põhjalikumaid intervjuud ja kirjalikud küsitlused (vt lisa) erinevates Eesti ettevõtetes. 250 tekstide koostamisega tegelevat ja nende kvaliteedi eest vastutavat töötajat (sh tegev- ja infojuhid, toimetajad, sekretärid) vastasid küsimustele, mis hõlmasid keelete tundmist ja kasutamist, firma sisesuhtluse keelt, koolitusvajadust ja -valmidust.

Suur osa tööst käsitleb keelehoiu ja normimise probleematikat. Sellele lisandub majanduse ja äri valdkonna keelekasutust reguleerivate õigusaktide sisu tutvustus. Kajastatud on ka seaduses sätestatud kontrollimehhanisme.

Keeleseisundi kirjeldus tugineb peamiselt erialasõnastike keelele, kuna nende sisu on (või vähemalt peaks olema) aluseks kõigi erialatekstide koostamisel. Neid kasutades peaks normaalse grammatilise kompetentsusega inimesel olema võimalik koostada korrektseid ja üheselt mõistetavaid tekste. Kasutatava kirjakeele kvaliteedi analüüsimisel on kasutatud ka ettevõtete (Eesti Energia, Eesti Telefoni, EMT, Radiolinja ja Eesti Tarbijateühistute Keskühistu) kliendilehti ja uuritud firmade kodulehekülgede keelekasutust.

2. Valdkonna ja selle keelekasutuse üldiseloostus

2.1. Valdkonna osatähtsus ühiskonnas

2.1.1. Majanduse areng 1990. aastatel

1990. aastad olid Eestile dramaatiliste muutuste perioodiks. Aastakümne esimene pool oli majandusstruktuuride ümberkujunemise, aga ka järsu majanduslanguse aeg. Sellele järgnes nüüd juba (esialgu veel ebaühtlaselt arenenud) turumajanduspõhimõtteid järgiva Eesti majanduse hoogne kasvuperiood. Lõppes see Aasia ja Vene kriisidest ning osaliselt ka sisemisest ebaküpsusest tingitud tagasilöögiga. Ajutise languse järel oli majandus siiski paremini tasakaalustatud.

Eesti majanduse struktuur on vaadeldaval kümnendil muutunud kardinaalselt – seda nii sektoraalses, regionaalses, ettevõtlusgruppide kui suurusgruppide lõikes. Täiesti teistsuguseks on muutunud välistajandussuhete geograafia. Põllumajanduse ja tööstuse osakaal on 1990ndatel oluliselt vähenenud. Samas on teenindussektor, mis Nõukogude ajal kiratses, just 1990ndate alguses teinud läbi kiire arengu.

Esimesel arenguperioodil kasvas teenindussektoris just kaubanduse ja turismiga seotud teenuste ning finantsteenuste osakaal. Seejärel sai hoo sisse ka teiste teenuste areng. Alates 1990. aastate keskpaigast on olulist rolli etendanud transiittranspordi teenindamine. Kõrget kasvu on näidanud ka telekommunikatsiooni sektor.

Tööstuses toimus majandusliku ülemineku esimesel viiel aastal tugev langus toiduainete, ehitusmaterjalide, tselluloosi ja paberi ning samuti keemiatoodete valmistamises. Samas suutsid puidutoodete valmistajad, õmblusettevõtjad ja masinaehitajad uute turutingimustega edukamalt kohaneda. Puidutööstus hakkas kasvama juba 1993. aastal ja on sellest ajast arenenud väga kiires tempos. Elektroonikatööstuse tõusu taga on peamiselt välismaised investeeringud. Uued ettevõtted selles vallas kujutavad endast sisuliselt Põhjamaade (allhanke)tootmisbaasi. Toiduainetetööstus, mis oli hakanud 1990ndate keskel kosuma ja Vene turu varustamiseks uusi tootmisvõimsusi välja arendama, sai Venemaa majanduskriisi tagajärjel uue tõsise löögi.

Regionaalsest aspektist hinnates on majandussüsteemi vahetus tõstnud kõige enam Tallinna ja selle lähiümbruse ning Pärnu osakaalu. Oluline roll Eesti ettevõtluse ümberkujunemises on olnud väliskapitalil. Teiste postsotsialistlike maadega

võrreldes on välisinvesteeringute mahult ühe inimese kohta Eestist oluliselt eespool vaid Ungari. Eesti majanduskeskkonna põhitunnusteks on olnud stabiilne rahasüsteem, alanev inflatsioon, mõõdukas maksukoormus ja eelkõige kõrge avatuse aste. Viimastel aastatel on Eesti majanduskeskkonna areng olnud tugevalt mõjutatud Euroopa Liiduga liitumise ettevalmistusprotsessidest. Viimaste aastate majandusarengu märksõnadeks on:

- ärikeskkonna harmoneerimine Euroopa Liidu omaga tulenevalt eesseisva liitumisega seotud nõuetest
- edu institutsionaalses arengus
- jätkuv rahvusvahelistumine
- kiire kontsentratsiooniprotsess

2.1.2. Riikide osatähtsus Eesti väliskaubanduses

Tabel 1. Riikide osatähtsus Eesti väliskaubanduses (november ja detsember 2001)

Eksport			Import		
sihtriik	november 2001	detsember 2001	päritoluriik	november 2001	detsember 2001
1. Soome	29,7	26,3	1. Soome	16,9	15,3
2. Rootsi	13,5	15,2	2. Saksamaa	11,4	11,8
3. Läti	6,9	7,7	3. Rootsi	10,1	9,4
4. Saksamaa	8,5	6,8	4. Venemaa	7,9	9,3
5. Venemaa	3,0	3,8	5. Hiina	5,5	5,5
6. Taani	3,7	3,8	6. Itaalia	4,2	4,1
7. Suurbritannia	4,3	3,8	7. Jaapan	4,6	3,8
8. Ungari	2,5	3,5	8. Holland	2,9	3,3
9. Leedu	3,7	3,4	9. Leedu	2,8	3,2
10. Holland	3,1	2,8	10. Ameerika Ühendriigid	2,5	3,2

2.1.3. Eestis tegutsevate ettevõtete jaotus tegevusalade ja regioonide lõikes

Ärregistri andmetel tegutses Eestis 2002. aasta veebruari seisuga 7847 aktsiaseltsi, 43 641 osaühingut ja 19 710 füüsilisest isikust ettevõtjat. Lisaks aktsiaseltsidele, osaühingutele ja füüsilisest isikust ettevõtjatele oli registreeritud veel 931 tulundusühistut, 306 täisühingut, 530 usaldusühingut ning 334 välismaa äriühingu filiaali.

Äriühinguid, füüsilisest isikust ettevõtjaid ja välismaa äriühingute filiaale oli Eestis kokku 73 299.

Nii aktsiaseltse, osaühinguid, tulundusühistuid, täisühinguid, FIEsid kui ka välismaa äriühingute filiaale oli kõige rohkem Tallinnas, usaldusühinguid aga Saaremaal. Kõige vähem oli aktsiaseltse ja osaühinguid Hiiu maakonnas.

Välismaa äriühingute filiaale polnud 2002. aasta veebruari seisuga Hiiu-, Järva-, Rapla-, Jõgeva-, Põlva-, Valga- ja Lääne-Virumaal registreeritud.

Ärregistri andmetel tegeles Eestis kõige rohkem äriühinguid müügi ning mootorsõidukite, tarbeesemete ja kodumasinade remondiga. Hulgi- ja jaemüügi, mootorsõidukite, mootorrataste ja isiklike tarbeesemete ning kodumasinade remondiga tegeles 20 002 äriühingut. Neile tegevusvaldkondadele järgnesid 11 118 äriühingut, mis tegelevad kinnisvara-, üürimis- ja äritegevusega.

Töötleva tööstusega tegeles 6117, veonduse, laonduse ja sidega 3791, ehitusega 3136, põllumajanduse, jahinduse ja metsamajandusega 2561, hotellide ja restoranidega 2140 ning muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindusega 1490 äriühingut.

Finantsvahenduses tegutses 907, tervishoius ja sotsiaalhoolduses 660, hariduses 480, elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuses 331, kalanduses 213 ning mäetööstuses 79 äriühingut. Põhitegevusala oli jätnud täpsustamata 230 aktsiaseltsi, osaühingut, tulundusühingut, täisühingut või usaldusühingut.

Kokku oli 2002. aasta 1. veebruari seisuga Eestis ärregistri andmetel registreeritud 53 255 äriühingut. Füüsilisest isikust ettevõtjatest tegeles üle poolte põllumajanduse, jahinduse või metsamajandusega.

19 710 füüsilisest isikuste ettevõtjast (FIEst) tegutses äriregistri andmetel 11 169 põllumajanduses, jahinduses ja metsamajanduses; 2841 FIEt tegeles veonduse, laonduse ja sidega, 2081 müügi ja remondiga, 1269 kalanduse ning 663 kinnisvara-, üürimis- ja äritegevusega.

Oma põhivaldkonnaks oli nimetanud töötleva tööstuse 340 FIEt, hotellid ja restoranid, muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteeninduse 234, tervishoiu ja sotsiaalhoolduse 199 ja ehituse 155 FIEt; 71 FIEt tegutses hariduses, 14 finantsvahenduses, seitse elektrienergia-, gaasi- ja veevarustuses ning neli FIEt mäetööstuses. Põhitegevusala oli jätnud täpsustamata 105 füüsilisest isikust ettevõtjat.

Välismaa äriühingute filiaalid (127 filiaali) tegelesid äriregistri andmetel Eestis kõige rohkem kinnisvara-, üürimis- ja äritegevusega.. Sellele tegevusvaldkonnale järgnesid 116 filiaali, mis tegelesid hulgi- ja jaemüügi ning mootorsõidukite, kodumasinate ja tarbeesemete remondiga.

39 välismaa äriühingu filiaali tegeles veonduse, laonduse ja sidega, 23 töötleva tööstusega, kaheksa ehitusega, seitse finantsvahendusega, neli muu ühiskonna-, sotsiaal- ja isikuteenindusega, kolm haridusega, kaks tervishoiu ja sotsiaalhooldusega, üks põllumajanduse, jahinduse ja metsamajandusega ja samuti üks hotellide ja restoranidega.

2.2. Valdkonna keelekasutuse roll ühiskonnas

Majanduskeele rolli ühiskonnas on raske alahinnata. Ettevõtted toodavad pidevalt nii kirjalikke kui suulisi tekste, mis on suunatud kas klientidele, koostööpartneritele või mõeldud asutusesiseseks kasutamiseks. Kõik inimesed puutuvad ärivaldkonna tekstidega kokku iga päev ja olukorras, kus pakkumine ületab tarbimise, on väga oluline, kuidas kasutada keelt nii, et info jõuaks sihtrühmani võimalikult eesmärgipäraselt.

Kuna valdkonna tekstide maht on tohutult suur, siis ei hõlma antud uurimus ala suulisi tekste, vaid keskendub kirjalikele – sealjuures võimalikult suurele hulgale inimestele suunatud tekstidele. Kõik vaadeldavad kirjalikud tekstid võib tinglikult

jagada kahte rühma: (1) paberkandjal levivad kirjalikud tekstid ja (2) elektroonilisel teel levivad tekstid, sealhulgas ettevõtete koduleheküljed Internetis.

Paberkandjal levivad reeglina kõikvõimalikud tootetutvustused, infobrošüürid, lepingud ja sinna juurde kuuluvad teenusetingimused, kliendilehed, reklaam ajakirjanduses või spetsiaalsete reklaamlehtedena jne. Kui teksti koostades on sihtgrupp suhteliselt täpselt määratletud (see tähendab, et on teada, kui vana, missuguse haridustaustaga, kui maksujõuline või ka milliste huvide ja eelistustega on potentsiaalne tarbija), on lihtne valida sobivat stiili, registrit, otsustada sõnakasutuse üle jne. Enamasti aga on tegemist universaalsete tekstidega, mille koostamisel tuleb silmas pidada, et lugejate seas on esindatud väga erineva taustaga inimesed. Kliendilehed ongi sellega arvestanud, neis leidub infot nii eksklusiivsete kaupade ja teenuste kui sooduspakkumiste kohta, lastelehekülgi, ristsõnu, koomikseid ja sageli ka venekeelne sisukokkuvõte.

Paljud, just suuremad ettevõtted pakuvad klientidele mugavat võimalust esitada taotlusi, täita ankeete või sõlmida lepinguid veebis. Sellised tekstid on üldjuhul täiesti identsed paberkandjal kättesaadavatega.

Majanduskeelel on kokkupuutepunkte nii õiguskeele (lepingud, seadused ja määrused), infotehnoloogia keele (majandustarkvara, ka koduleheküljed), reklaamikeele (ettevõtete reklaamid), ajakirjanduskeele (majandusajakirjad, ärialased artiklid, kliendilehed), avalike kohtade keele (sildid ja tooteinfo kaubandus- ja teenindusasutustes) kui teaduse ja kõrghariduse keelega (majandusteadus, äriala tudengite õppekeel). Tavainimese jaoks on olulisemad neist õigus- ja ajakirjanduskeel, kuna klient peab adekvaatselt aru saama lepingu sisust (sellega kaasnevatest kohustustest ja õigustest) ning majandusajakirjandus on oluline eeskuju nii terminikasutuse kui üldse korrektse keelakasutuse osas.

Firmade kodulehekülgede sisuline ja keeleline kvaliteet on väga kõikuv. Üldreegel on, et suurettevõtete kodulehekülje koostamisel on kasutatud filoloogi abi ja nii nende sisu kui keelakasutus on korrektne. Samas torkab silma nende

3. Valdkonna keelsus

3.1. Domineeriv keel, mõjukeel

Eesti majandus on viimasel kümnendil teinud läbi suure muutuse, käsumajanduse vahetas 1990. aastate algul välja turumajandus ja sellega seoses hakkas Nõukogude ajal valitsenud vene keele roll kiiresti vähenema. Esialgu, kui arenesid kaubandussidemed peamiselt lähinaabrite, eriti Soomega, oli soome keele roll väga oluline. Paljude uute filmade emattevõtted asusid Soomes ja sageli turustati seal ka lõpptoodang. Seetõttu oli soome keel nii asutuste sise- kui välissuhtluses 1990ndate algul mõnda aega domineeriv. Väga kiiresti aga omandas Eesti majandus üha globaalsemad mõõtmel. Kuna turumajanduse näol oli tegu eelmisest täiesti erineva süsteemiga, asuti äriala õppima võõrkeelset (enamasti inglisekeelset) erialakirjandust uurides, mindi õppima välismaa kõrgkoolidesse ja Eesti kõrgkoolidesse kutsuti külalisõppejõudusid. Nagu suures osas teisteski valdkondades on ka majanduses rahvusvahelise suhtlemise keeleks inglise keel. Selle ala teadus, mis jääb antud uurimuse alt välja, on samuti inglisekeelne. Just valdkonna ülikiire areng on peamiseks põhjuseks, miks seni pole piisavalt tähelepanu pööratud terminoloogia korrastamisele. Alaga tegelevad inimesed saavad üksteisest aru ka inglisekeelseid termineid kasutades ja sageli ongi majandusterminite puhul tegemist lihtsalt toorlaenudega.

Piirkondades, kus suurem osa elanikkonnast kõneleb vene keelt (Ida-Virumaa, Maardu) ja majandusharudes, mis on orienteeritud Vene turule või tegelevad transiidiga, on tähtsal kohal ka vene keel. Vene keelt mainitakse ka küsitluse vastustes sageli kui erialakirjanduse keelt. Seega on vene keelelgi majandusala mõjukeelena Eestis oma osa.

3.2. Eesti keele osakaal valdkonna sise- ja välissuhtluses

Kuna suur osa Eesti majandusettevõtteid põhinevad kas täielikult või osaliselt väliskapitalil, on emafirmaga suhtlemisel kasutusel kas inglise või vastava riigi keel. Olulisemad dokumendid tõlgitakse eesti keelest võõrkeelde ja vastupidi enamasti oma töötajate poolt, tähtsamad ja üldjuhul avalikkusele suunatud tekstid lastakse tõlkida filoloogil.

Ligikaudu 70% küsitlusele vastanuist nimetas oma ettevõtte asjaamiskeelena eesti keelt. Ülejäänud kasutavad eesti keele kõrval inglise, vene, soome, rootsi ja üksikud ka saksa keelt.

Ettevõttesiseses suhtluses on esikohal küll eesti keel, kuid väga oluline on siin ka inglise ja vene keele roll. Väga sageli, eriti Põhjamaade suurettevõtete harufirmades, ka soome ja rootsi keel. Koosseisulist keeleteimetajat pole küsitletud 350-st ettevõttest üheski. Võõrkeelsed dokumendid tõlgitakse enamasti eesti keelde: vähemoluliste dokumentide puhul teevad selle töö ära oma töötajad, avalikkusele suunatud materjalid (ja kõik muud tekstid, mille autentsust peetakse väga oluliseks) lastakse tõlkida professionaalsel tõlgil. Valdavalt venekeelse töötajaskonnaga ja Venemaaga ärisuhetes olevates asutustes toimub kirjalik suhtlus peamiselt vene keeles ning sisse tulnud võõrkeelseid dokumente eesti keelde ei tõlgita – neist peab iga töötaja ise aru saama.

4. Keeletugi

4.1. Terminoloogia olemasolu ja kvaliteet

Majanduslase oskuskeelee suhteliselt vähene rangus on üldtuntud. Kui nn vanades teadustes nagu matemaatika, keemia või füüsika on põhimõistet nimetused ammu kinnistunud ja nende kasutamine ühtlustunud, siis majandusteaduse kohta seda paraku öelda ei saa. Suuri terminoloogilisi kõikumisi esineb juba majandusteaduslike põhimõistete käsitlemisel (nagu *toodang*, *fondid*, *omahind*, *rentaabilus* jt). Põhiprobleemiks on majandusterminoloogias samatähenduslike oskussõnade (sünonüümide) ja korraga mitut mõistet tähistavate sõnade (homonüümide) rohkus. Seni on majanduskeelee korraldamisel tegeldud põhiliselt sünonüümia kõrvaldamisega. Suuremat tähelepanu oleks kindlasti tarvis pöörata polüseemia ehk mitmetähenduslikkuse vähendamisele.

Üks peamisi põhjusi, miks majandusala mõistetes veel palju süstematiseerimata on, peitub majandusteaduse suhtelises nooruses ja Eesti puhul viimase kümnendi tormilises majandusarengus, mille käigus on tekkinud palju täiesti uusi valdkodi. Lisaks sellele on muutunud majanduses domineeriv keel – vene keele on suures osas välja vahetanud inglise keel, seda nii töö- kui hariduse omandamise keelena. Ala

ülikiire areng ja pidevad muutused pole seni lubanud terminoloogia arendamisele piisavalt tähelepanu pöörata. On loomulik, et tänapäeval luuakse valdav enamik uusi teaduslikke mõisteid väljaspool eesti keele piire. Seepärast on meil oskuskee- ja tõlkeprobleemid omavahel tihedalt seotud.

Küsitlustulemused näitavad, et otstarbeka oskuskee- väljatöötamisest on huvitatud nii majandusala teoreetikud kui praktikud. Majandusteadlane Uno Mereste on seisukohal, et iga eriala oskuskee- loovad vastava alaga tegelejad, võttes muidugi arvesse ka filoloogide soovitusi (Mereste: 2000).

Tähelepanu pööramine terminoloogiale poletähtis vaid vastastikuse mõistmise seisukohast, ehkki ka see on üks oluline tahk. Majandusettevõtete tegevuspraktika näitab, et ka kõige ebaselgema ja ebajärjekindlama teminoloogia kasutamisel saadakse üksteisest nii palju aru, kui igapäevatöös tarvis on. Eelkõige takistab puudulik terminoloogia iseseisvat loovat majanduslikku mõtlemist. Samuti majandusinfo eesmärgipärast edastamist võhikutele, mis täna ongi suure osa majandusala tekstide ülesanne.

Majanduskee- peamiseks probleemiks pidasid küsitluses osalenud mitmeti tõlgendatavaid termineid ning leiti koguni, et “on teatud ringkond, kes ongi huvitatus sellest, et terminid oleksid neile kasulikult tõlgendatavad.” Majandusalaste kirjutiste keelt Eesti ajakirjanduses pidasid vastanud enam-vähem arusaadavaks. Puudustena toodi välja ühest küljest otse võõrkee- (põhiliselt inglise keelest) üle võetud terminite rohkus, mis teeb majanduslase hariduseta lugejale teksti mõistmise võimatuks. Samas leiti, et ei saagi eeldada, et kõik inimesed kõikidest tekstidest aru saavad – piisab sellest, kui sihtgrupp nende mõttest aru saab. Teisalt toodi välja, et sageli on erialased artiklid kirjutatud inimeste poolt, kes majandusterminoloogiat ei valda ning sellest on tingitud liigsed lihtsustused.

4.2. Erialasõnastikud

Valdav osa vaadeldaval kümnendil (1990 - 2000) ilmunud sõnaraamatutest on tüübilt kas liht- või vihjesõnastikud. Vihjesõnastik nõuab oma vastete kuhjamise tehnika tõttu kasutajalt küll väga häid teadmisi nii keele kui ka valdkonna kohta, kuid alahindab samal ajal silmatorkavalt kasutaja grammatikateadmisi, eritades

märksõnadena ühe sõna mitu vormi, mis normaalse grammatilise kompetentsuse korral oleksid üksteisest tuletatavad.

Eesti-inglise majandussõnastik. Koostaja V. Raid, toimetaja A. Pihlak. Tallinn: Keelefirma TEA, 1996. 494 lk.

Tegemist on vihjesõnastikuga, milles kirjeid üle 29 000. Eestikeelsed märksõnad inglisekeelsete vastetega.

H. Vissak, J. Vissak, Eesti-vene, vene-eesti kinnisvarasõnastik. Tallinn: Õigusteabe AS Juura, 1998. 142 lk. Lihtsõnastik, mis sisaldab üle 2700 sõna ja sõnaühendi. Eesti- ja venekeelsed mõisted vene- ja eestikeelsete vastetega.

A. Pihlak, L. Krikk, Inglise-eesti, eesti-inglise ärisõnastik. English-Estonian, Estonian-English business glossary. Tallinn: OÜ Festart, 1999. 311 lk.

Vihjesõnastik, mis sisaldab üle 10 000 termini, kus nii mõisted kui vasted eritatud mõlemas – inglise ja eesti keeles.

Inglise-eesti kinnisvarasõnastik. Tõlge inglise keelest V. Raid. Toimetajad A. Pihlak, H. Jüssi. Tallinn: Keelefirma TEA, 1996. 104 lk.

Inglisekeelsetele märksõnadele on lisatud eestikeelsed vasted ning seletused nii eesti- kui inglise keeles. Registrid on eestikeelsed. Sõnastik sisaldab enam kui 7000 erialast terminit.

Kindlustussõnaraamat. Saksa-inglise-eesti-läti-leedu. Karlsruhe: Verlag Versicherungswirtschaft, 1996. 516 lk. Eestikeelsete märksõnade ja vastete autoriks Priit Kask, Eesti Vabariigi Kindlustusinspeksioon.

Tegemist on lihtsõnastikuga, milles umbes 500 kirjet: märksõnad ja vasted saksa, inglise, eesti, läti ja leedu keeles.

Kvaliteedijuhtimine ja kvaliteeditagamine. Sõnavara. Quality management and quality assurance. Vocabulary. Eesti standard EVS-EN ISO 8402:1996. Tõlkinud A. Kiitam, tõlke vaatas läbi ekspertkomisjon koosseisus H. Sillamaa, R. Krull. Tallinn: Eesti Standardiamet, 1998.

Standardsõnastik, milles mõisted, seletused ja registrid esitatus nii eesti kui inglise keeles.

Rahvusvaheline äri. Inglise keele väljendid ja sõnavara. TEA sari "Ametikeel". Inglise keelest tõlkinud V. Raid. Retsensent R. Alas. Toimetajad A. Pihlak, H. Jüssi. Tallinn, 1997. 182 lk.

Vihjesõnastik, milles mõisted ja vasted kahes keeles: eesti ja inglise.

Turundus. Inglise keele väljendid ja sõnavara. TEA sari "Ametikeel". Inglise keelest tõlkinud U. Pihlakas, V. Raid. Tallinn: TEA Kirjastus, 1998. 175 lk.

Vihjesõnastik, milles mõisted ja vasted toodud nii eesti- kui inglise keeles.

Ulkomaankaupan erikoistermit: suomi, ruotsi, englanti, saksa, ranska, espanja, venäjä, viro. 6. uusitto painos. Eesti keele terminid M. Kaljuvee. Helsinki: FINTRA, 1997. 487 lk.

Tegemist on entsüklopeediaga, mis sisaldab ligi 600 terminit. Märksõnad ja seletused ainult soomekeelsed, vasted ja registrid rootsi, inglise, saksa, prantsuse, hispaania, vene ja eesti keeles.

Uus inglise-eesti majandussõnaraamat. Koostanud V. Raid. Tallinn: Kirjastus Festart, 1999. 789 lk.

Umbes 44 000 kirjega vihjesõnastik, kus inglisekeelsetel märksõnadel on juures eestikeelsed vasted ja seletused. Sõnavara hõlmab rahandust, pangandust, kindlustust, börsi, raamatupidamist, tootmist, juriidikat, kaubandust, veondust, teenindust jpt ainevaldkondi. Sõnaraamat on mõeldud nii majandushuvilistele, aktiivselt äriaga tegelevatele inimestele, tõlkijatele, üliõpilastele.

H. Vissak, Väike eesti-vene ja vene-eesti majandussõnastik. Tallinn: Estada 2000. 127 lk.

Lihtsõnastik, mis hõlmab ligikaudu 3200 oskussõna ja sõnaühendit. Märksõnad ja vasted on esitatud nii vene kui eesti keeles.

A.Mölder, Väike majandusterminite seletav sõnastik. Majanduskonsultatsioonide OÜ, 1999-2001; www.mkonsult.ee/Majandusterminid.htm.

Tegemist on veebisõnastikuga, kus 236 eestikeelset märksõna eestikeelsete seletustega.

V. Raudsepp, Väike inglise-eesti-soome majandusalane sõnastik. Tartu Ülikool, 1992. 19 lk.

Aktuaalne majandusleksikon. Käsumajanduselt turumajandusele ülemineku mõistestik. Koostaja prof Uno Mereste. Tallinn: Kirjastus Olion, 1994. 174 lk.

H. Andresson. Saksa-eesti ja eesti-saksa majandussõnastik. Tartu: 1994. 240 lk.

Eesti-saksa, saksa-eesti ärisõnastik. Koostajad M. Hiimäe, K. Püssa, A. Schulz. Toimetajad M. Pulst, K. Rump, A. Schulz. Tallinn: Keelefirma TEA, 1994. 682 lk.
Tõlkesõnaraamat, milles on 34 000 märksõna, mis hõlmavad kõiki olulisemaid äri- ja majandusvaldkondi.

Inglise-eesti majandussõnaraamat. Koostajad Andres Aule, Erik Jõgi, Henri Toompere. Toimetaja Ants Pihlak. Tallinn: Keelefirma TEA, 1995. 504 lk.

Inglise-eesti majandusterminite seletussõnastik 1, 2, 3. Toimetanud prof Uno Mereste. Tallinn: Eesti Majandusjuhtide Instituudi kirjastus, 1992. 701 lk.

Soome-vene-eesti kinnisvarahoolde sõnastik. Helsinki: Kiinteistöalan Kustannus OY-REP Ltd, 1995.

Väike eesti-inglise ja inglise-eesti majandussõnastik. Koostajad U. Sepp ja V. Vensel. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1992. 86 + 81 lk.

Inglise-eesti ja eesti-inglise ärisõnastik. Tallinn: TEA, 1993.

Soome-eesti ärisõnastik. Koostaja V. Raid. Tallinn: TEA, 1995.

U. Liivaku, U. Mereste. Eesti-soome-inglise-saksa-vene börsisõnastik. Helsinki: Lakimiesliiton Kustannus, 1994.

Koosolekusõnavara: soome-eesti-inglise. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus, 1991.

Eesti kui arenev Euroopa väikeriik on teel Euroopa Liitu. Selleks et pidada sammu pidevalt muutuva väliskeskkonnaga, peame arendama ja täiendama ka vastavat erialaterminoloogiat. Erialasõnastike koostamise vajalikkust rõhutab ka Euroopa Ühenduse ja nende liikmesriikide ning Eesti Vabariigi vahelise assotsieerumislepingu (Euroopa leping) artikkel 86, mis sätestab, et lepingu poolte

koostöö eesmärgiks on Eesti finantssektori arengut soodustava raamistiku loomine ja arendamine, tehes seda muuhulgas oskussõnastike ettevalmistamise kaudu.

On selge, et niisuguseid sõnastikke on vaja kõigis Euroopa Liiduga ühinemisega seonduvates valdkondades. Eesti Õigustõlke Keskuse ja Rahandusministeeriumi koostööna on valminud inglise-, prantsuse- ja eestikeelne **Euroopa Ühenduse eelarve sõnastik** (tegu on veebisõnastikuga), mille märksõnade valikul on aluseks võetud Euroopa Komisjoni välja antud 9-keelne teos "Vocabulary of the budget of the European Communities" (Commission des communautés européennes, Brüssel 1992).

Sõnastik on mõeldud abiks eelkõige neile kasutajaile, kes on ametialaselt seotud Euroopa Liidu eelarve- ja finantsvaldkonna õigusloomega ning vajalike otsustusmehhanismidega, kui ka neile, kel on huvi seda valdkonda reguleerivate aktide vastu. Sõnastiku peamiseks eesmärgiks on kaasa aidata Euroopa Liidu finantsmääruse (Financial Regulation of 21 December 1977 applicable to the general budget of the EC), selle rakendusmääruste ja muude Euroopa Liidu eelarvet käsitlevate õigusaktide mõistmisele ning ühtse siseriikliku eelarvealase terminoloogia kujundamisele.

Sõnastik sisaldab 815 märksõna, mille hulgas on nii erialatermineid kui eelarve valdkonnas sageli esinevaid fraase. Lähtutud on inglise keelest, seega on kõigepealt esitatud inglisekeelne termin või fraas, mille kasutust illustreerib vastavast Euroopa Liidu õigusaktist võetud kontekst. Järgnevalt on lisatud prantsuse- ja eestikeelsed tõlkevasted, et tagada Euroopa Liidu algusaastate prantsuskeelse õigusloome ühene mõistmine. Iga eestikeelse termini ning fraasi tõlkimisel on vasteid täpsustatud ja kooskõlastatud vastava eriala spetsialistidega. Märksõnadele on vajaduse korral lisatud ka sünonüüm.

Nagu eelöeldust selgub, tulenevad selles sõnastikus sisalduvad terminid ja fraasid konkreetsetest Euroopa Liidu eelarvealastest õigusaktidest ning on seetõttu orienteeritud suhteliselt kitsale valdkonnale ja kasutajaskonnale.

Kuna sõnastik eksisteerib elektroonilisel kujul ja on kasutajaile kättesaadav Internetis Eesti Õigustõlke Keskuse leheküljel aadressil <http://www.legaltext.ee>, tehakse sellesse vastavalt vajadusele täiendusi ja parandusi.

4.2.1. Sõnastike keeleline kvaliteet

Kui sihtkeeleks on eesti keel, lisandub võimalus eesti terminoloogiat korrastada ja arendada. Enamasti osutub see vältimatuks, kui eesmärgiks on koostada aktiivne, eesti keeles kirjutamise abivahendiks sobiv sõnastik. Kuigi üksikud pidevaid vaidlusi tekitavad vasted võivad jätta mulje eesti terminoloogia halvast seisust, on tegelikult suur enamus vastetest juba ammu välja kujunenud ja esitusviisi erinevusi arvestamata kõigis sõnastikes ka ühtmoodi antud. Samal ajal on vaadeldavatest sõnastikest siiski näha, et sageli tuleb ette varasemast ajast teadaoleva vaste puudumist. Sellisel juhul pakub aktiivne sõnastik ühe või mitu uut vastet, mida koostajad soovivad tekstis kasutada, passiivne aga jätab vaste andmata ning piirdub paljusõnalise ümberjutustusega või esitab vasteväljal tsitaatsõna:

Näiteks: **need-to-know basis** – parajasti piisava info andmine, mis tagab jooksva töö või ülesande täimise ja mitte rohkem; **niche market** - suurema turu väike erisegment, mida iseloomustavad eri karakteristikud ja mida võib võtta eraldi. (A. Pihlak, L. Krikk, Inglise-eesti, eesti-inglise ärisõnastik. English-Estonian, Estonian-English Business Glossary. Tallinn: OÜ Festart, 1999, lk 116, 117.)

Majanduslikust seisukohast on arusaadav tõlkesõnastike kirjastajate soov anda sama materjali põhjal välja ka vastassuunaline sõnastik. Kõige väiksemate kuludega meetod on lihtsalt lähte- ja sihtkeel ära vahetada ja tabel uuesti sortida. Kahjuks sageli just nii tõepoolest tehaksegi. Sellest tuleneb kaks probleemi, mõlemad seotud sellega, et esialgsed sõnastikud pole vastenduse mõttes täiuslikud. Esiteks, kui enne oli vasteväljal antud ümberjutustusi, siis nüüd satuvad need märksõnadeks kogu oma pikkuses. Näib ülimalt ebatõenäoline, et keegi võiks sõnastikult otsida vasteid sellisele märksõnale: **suure väärtpaberipaki ostmise kohe pärast börsi avamist** – dawn raid (A. Pihlak, L. Krikk, Inglise-eesti, eesti-inglise ärisõnastik, lk 270).

Teiseks pakuvad lõdvema vastendusega sõnastikud sihtkeeles täpse vaste puudumise korral sageli laiemat tähendusväljaga sõnu, mis on sõnastiku tüüpi ja eesmärki arvestades iseenesest täiesti vastuvõetav toimumisviis: disenfranchise – luba ära võtma (A. Pihlak, L. Krikk, Inglise-eesti, eesti-inglise ärisõnastik, lk. 62).

Tekst, mille lugemiseks inimene sõnale vastet otsib, on oma sisu abil loa tüüpi juba täpsustanud. Sama kirje suuna muutmisel saadakse aga täiesti eksitav vaste: luba ära võtma – disenfranchise (A. Pihlak, L. Krikk, Inglise-eesti, eesti-inglise ärisõnastik, lk 227).

2001. aastal ilmunud eesti-inglise sõnastiku saatesõnas põhjendab koostaja Vahur Raid, miks ümberjutustused ei sobi vasteväljale: “Iga eesti-võõrkeelse tõlkesõnastiku kasutaja tahab olla kindel, et pakutavad vasted on antud võõrkeeles tõesti olemas, et eestikeelsed terminid pole lihtsalt ära tõlgitud.” Oma väidet illustreerib Raid tabava näitmaterjaliga: “Osanik on inglise keeles *participant*, mitte *shareholder*; osa on *participation interest*, *participatory interest* või *ownership interest*, mitte *share*; osaühing on *Limited Liability Company* (LLC – Ameerikas kasutatav termin), mitte aga *private limited company*, nagu esitatud Eesti Vabariigi Ärisõnastiku tõlkes.” (Uus eesti-inglise majandussõnaraamat. Koostaja V. Raid. Tallinn: Festart, 2001, lk 3.)

Järgnevalt veel mõned näited ettevõtluvormide inglise vastetest, mis pärinevad sama autori (Vahur Raidi) osalusel koostatud, ühtse sarja moodustavatetest ja paariaastase perioodi jooksul ilmunud sõnastikest (TEA sari “Ametikeel”)

Näide 1:   **aktsiaselts** joint-stock/stock company, public limited company (GB),
incorporated company (US)

osaühing private (limited) company, limited liability company (LLC)

Näide 2:   **avatud aktsiaselts** public limited company (PLC)

osaühing Limited-Liability Company (LLC); joint-stock company

Näide 3:   **aktsiaselts** corporation (US), limited company (GB)

osaühing private (limited) company, limited liability company (LLC)

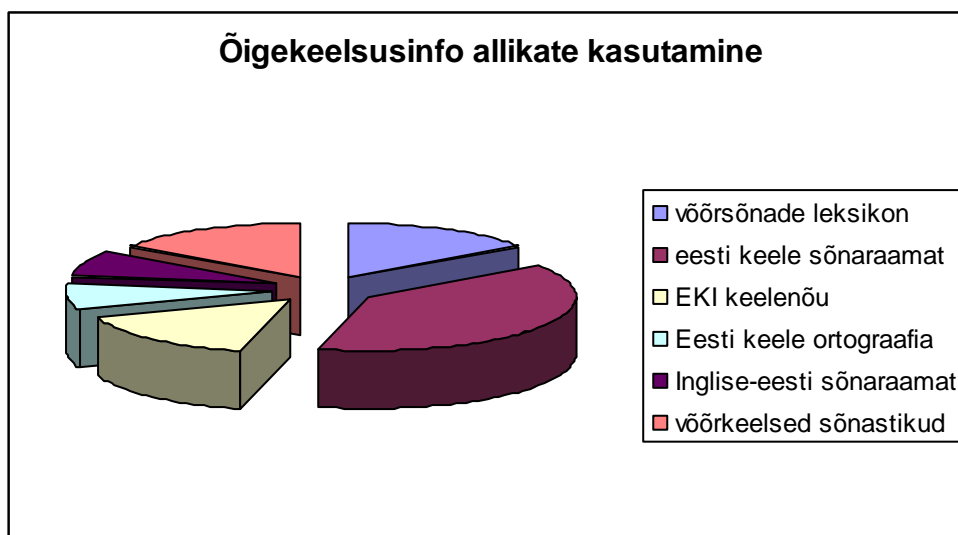
Näide 4:   **aktsiaselts (selle osanikud kannavad täit materiaalist vastutust
firma kohustuste eest)** joint stock company (US)

osaühing limited liability company (LLC)

Sealjuures on huvitav fakt, et Eesti äriseadustiku järgi pole aktsiaseltsil osanikke (on aktsionärid) ja aktsionärid ei kanna täit materiaalist vastutust aktsiaseltsi kohustuste eest (selles ongi aktsiaseltsi mõte), *firma* on äriseadustiku ja korralike sõnastike (vt O. Raudsepp, Väike pangandusleksikon; K. Maurer, Õigusleksikon. Tallinn: Interlex, 2000, lk 75) järgi *ärinimi*, millel ei saa kuidagi olla kohustusi (Tavast: 2002).

4.3. Õigekeelsusinfo allikate kasutamine

Keelekäsiraamatutest kasutatakse enim "Õigekeelsussõnaraamatut", aga ka "Võõrsõnade leksikoni", Eesti Keele Instituudi lehekülge (www.eki.ee) Internetis, Tiiu Ereli 1997. aastal ilmunud "Eesti ortograafiat", erialasõnastikke nii eesti- kui võõrkeeltes. Keelenõutelefoni kasutamist – peamiselt üksikute sõnade õigekirja või sisu osas - nimetasid üksikud vastajad. Lisaks keelekäsiraamatutele otsitakse keeleküsimustes sageli abi ka hea eesti keele oskusega kolleegilt või tuttavalt. Sealjuures võib täheldada tendentsi, et mida kõrgem on inimese keeleline pädevus (pikaajalise kogemusega ja sageli hariduselt eesti filoloog), seda enam kasutab ta töö käigus õigekeelsusinfo allikaid.

5. Ala keelehoid

Keelekorraldus on teadlik kindlate põhimõtete alusel toimuv kirjakeele arendamine, millega tegelevad keelekorraldajad ja mille väljundiks laiemale keele tarvitajaskonnale on keelekorraldusallikad, peamiselt grammatikad ja õigekeelsussõnaraamatud (Kull 2000: 456).

Üldiselt võib öelda, et nagu kogu Eesti ühiskonnas, nii ka keelekorralduses olid 90ndad ümberorienteerumisperiood. Keelekorraldust ei saa vaadelda muutumatuna, vaid rõhuasetused, eesmärgid ja ülesanded on seotud oma ajajärgu väärtushinnangute ja ühiskondliku olukorraga.

Viimase paarikümne aasta jooksul on maailmas toimunud keelde suhtumises nihe. See on seotud suurema suhtumisnihkega - maailm püüdleb suurema tolerantsuse suunas. Seda ka keelekasutuses. Samas suunas liigub ka Eesti (Ehala 1999: 12). Eestis on 90ndatel saanud keelekorralduse teoreetiliseks küsimuseks, kas käskida-keelata või soovitada. Norm on saanud tänapäeval soovitavaks ja inimene peaks saama ise otsustada, kas ta kasutab normikohast keelt või ei. Esile on kerkinud keelelise identiteedi küsimus, eesti keele olemise ja püsimise probleem. Kuna Eesti astus 90ndatel avatud infoühiskonda, siis on eesti keel sattunud järsult tugevasse inglise keele mõjuvälja. Keelekorralduse põhilisteks küsimusteks ongi seega saanud: kuidas kaitsta väikese kõnelejaskonnaga keelt, et see püsima jääks, kuid samas mitte olla enam käskiv, totalitaarne, preskriptiivne. Igapäevane keelekorraldustöö on aga sesnenud nõustamises, informeerimises, koolituses, keelekasutuse küsimuste arutelus, terminikorralduses jne).

5.1. Keelekorraldus

Keelekorralduslike institutsioonide sekkumine keele arengusse on perioodil 1991-2000 tunduvalt vähenenud. Keelekorraldus on hakanud otsima kuldset keskteed traditsioonide säilitamise ja arengu vahel. Näiteks selgitab Tiiu Erelt Emakeele Seltsi kui keelekorraldusliku institutsiooni osa praeguses Eesti keeleelus nii: "Ta ei ole vigade vabakslaskja, nagu leiab üks osa ühiskonnast. Ta ei ole ka keele kinnihoidja, keelepidur, nagu leiab teine osa ühiskonnast. Toimikond kui mitme asutuse keeleteadlaste ühiskogu püüab olla keele tasakaalustaja, s.o nii püsiväärtustest

kinnihoidja kui ka uute väljendusvajaduste ja –võimaluste arvestaja ning arendaja, keele suundumuste arvestaja, ühiskonna keeleprobleemide lahendamisele kaasaaitaja." (Erelt: 1997, lk 13).

5.2. Keelehoiu tagamine

Järgnevalt on lähemalt vaadeldud, millised keelekorralduse ja keelekaitsega tegelevad institutsioonid aastatel 1991-2000 Eestis eksisteerisid (või eksisteerivad veel praegugi). Lähtuvalt käesoleva uurimuse valdkonnast on nimekirjast välja jäetud muukeelse elanikkonna integratsiooniga tegelevad institutsioonid ja ka keeleteadusega tegelevad teadus- ja õppeasutused. Keelekorralduse ja -kaitsega tegelevad institutsioonid, mis rohkem või vähem ka äri- ja majanduskeelelt mõjutavad, on Eesti Keele Instituut, Keeleinspeksioon ning Vabariigi Valitsuse terminoloogiakomisjonid.

5.2.1. Keeleinspeksioon

Keeleseaduse § 28 alusel on valitsus 11. juuni 1996. a. määrusega nr 161 kehtestanud keeleseaduse täitmise kontrolli korra. Selle kohaselt kontrollivad keeleseaduse täitmist ja teevad keelealast järelevalvet **Keeleinspeksiooni** inspektorid. Keeleinspeksioon ei tegele otseselt keelekorraldusega, vaid kontrollib keeleseaduse täitmist ning seega võib öelda, et kaitseb eesti keelt. Keeleinspeksioon on Haridusministeeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mis tegeleb riikliku järelevalvega ja kohaldab riiklikku sundi seaduses ette nähtud alusel ja ulatuses. Praegu kehtiva põhimääruse järgi on Keeleinspeksioonis 22 ametikohta, neist 15 inspektorid. Ametliku keelekasutuse vastavust eesti kirjakeele normile (keeseaduse § 1 lg 2) kontrollitakse avalikel siltidel, viitadel, kuulutustel, teadaannetes või reklaamis ning nimede kirjutamisel vastavalt kehtestatud ümberkirjutus-reeglitele mitteladina tähestikke kasutavates keeltes või mitteladina tähestikke kasutavatesse keeltesse. Peamiselt on Keeleinspeksiooni tegevus eesti kirjakeele normile vastavuse kontrollimisel seotud nimeseaduse täitmise (äriühingute nimede ja nimetuste eestikeelsus) ja tarbijakaitsega (eestikeelsed sildid, kasutusjuhendid). Keeleseaduse täitmise kontrollimiseks koostatakse aastane inspekteerimiskava ja selle põhjal koostavad piirkondade inspektorid oma kava. Kontrollimeetoditena kasutatakse regulaarset või pistelist kontrolli, kontrolli keelenõuete rikkumise avalduse põhjal. Ajavahemikus 17. kuni 21. veebruarini 2003 kontrolliti keelekasutusolukorda

muuhulgas Nordea Pangas, Valgamaa Postkontoris ja Tallinna Kaubamajas. Uuriti, kas ei rikuta tarbija õigust eestikeelsele teabele ning kontrolliti, kas töötajate eesti keele oskuse tase vastab ametikoha kvalifikatsiooninõuetele. Nii Nordea Pangas kui Tallinna Kaubamajas avastas Keeleinspeksioon eestikeelse teabe kohustuse eiramise ning tegi vastavad ettekirjutused. Õiguserikkumiste puhul ongi keeleinspeksioonil õigus teha hoiatusi või ettekirjutusi, anda otsuseid konkreetsete õiguserikkumiste kohta ja määrata õiguserikkumise kõrvaldamise tähtaegu.

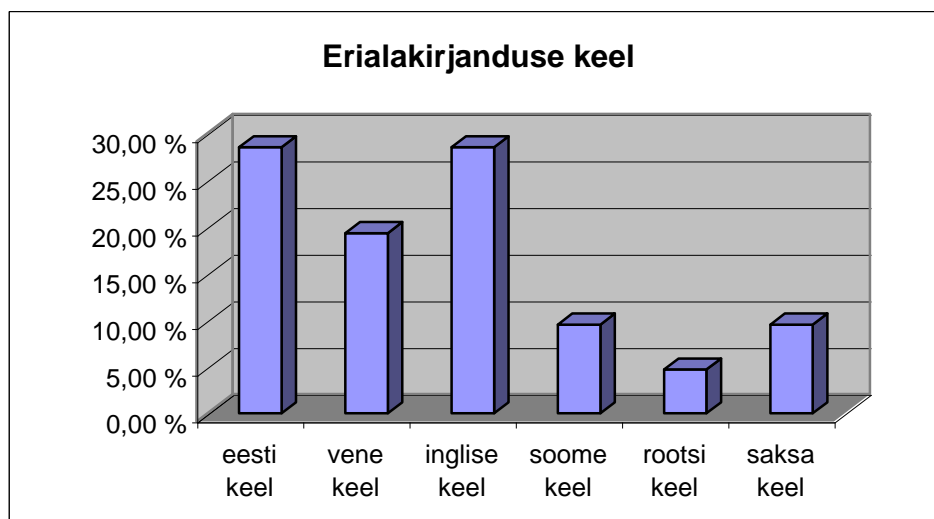
5.2.2. Eesti Keele Instituut

Põhikirja järgi on EKI teadus- ja arendusasutus, mis töötab Haridusministeeriumi valitsemisalas. EKI teadustegevuse põhiülesandeks on eesti ja teiste soome-ugri rahvaste keele ning folkloori uurimine. EKI töös on võrdväärse kaaluga esindatud teadus- ja arendustegevus. Arendustegevuse põhiülesanneteks on seni olnud a) eesti keelehoole ja keelekorraldus, b) eesti rahvuskultuuri seisukohalt oluliste sõnaraamatute, ülevaadete ja teatmeteoste ning allikpublikatsioonide koostamine, toimetamine ja trükiks ettevalmistamine, c) soome-ugri rahvaste kultuuride tutvustamine ning populariseerimine.

Eesti Keele Instituudi juurde kuulub ka **keelenõuanne**. Nt. 1999. aasta jooksul vastas keelenõuanne suuliselt umbes 6850 keelenõu küsijale (küsimusi oli seejuures paljudel mitu) ja koostas 34 kirja (sh keeleekspertiisid ja nimekorraldusega seotu). Tegelik keelenõuande intensiivsus on suurem, sest palju tuleb nõu anda käigu pealt, väljaspool ametlikku keelenõuandeaega ja -kohta. Keelenõu küsijad on olnud riigiasutused, kohtud, ajalehtede ja kirjastuste toimetajad ja tõlkijad, samuti nt reklaamibürood jm eraettevõtted ja üksikisikud (Eesti Keele Instituut 1999).

6. Erialakirjanduse keel

Erialakirjandust loetakse peamiselt eesti, inglise ja vene, veidi vähem ka soome, saksa ja rootsi keeles. Nimetati ka norra- ja taanikeelse kirjanduse lugemist.

7. Ala keelekasutust reguleerivad õigusaktid

Ka majandusvaldkonnas reguleerib eesti keele oskuse nõudeid ning eesti keele ja võõrkeelte kasutamist Keeleseadus. 2001. aasta 1. juulil jõustunud Keeleseaduse muutmise seaduse kohaselt reguleeritakse äriühingute, mittetulundusühingute, sihtasutuste ja nende töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele kasutamist juhul, kui see on õigustatud avalikes huvides, milleks käesoleva seaduse mõttes on ühiskonna turvalisus, avalik kord, avalik haldus, rahvatervis, tervisekaitse, tarbijakaitse ja tööohutus. Eesti keele oskuse ja kasutamise nõude kehtestamine peab olema põhjendatud ning proportsionaalne taotletava eesmärgiga ega tohi moonutada piiratavate õiguste olemust.

Äriühingute, mittetulundusühingute ja sihtasutuste töötajatele ning füüsilisest isikust ettevõtjatele sätestatakse eesti keele oskuse nõue tööülesannete täitmiseks vajalikul tasemel juhul, kui see on õigustatud käesoleva seaduse § 2¹ lõikes 2 nimetatud avalikes huvides.

Eesti keele oskuse nõudeid ei kohaldata isikule, kes töötab Eestis tähtajaliselt väliseksperdi või välisspetsialistina.

Eestis registreeritud asutuse, äriühingu, mittetulundusühingu, sihtasutuse või füüsilisest isikust ettevõtja pitsatid, templid ja kirjaplangid on eestikeelsed. Eestikeelsele tekstile võib asutus, äriühing, mittetulundusühing, sihtasutus või füüsilisest isikust ettevõtja lisada tõlke võõrkeelde.

Töölase suhtlemise keele ja tarbijatele teenuste ning kaupade kohta informatsiooni edastamise sätestab Vabariigi Valitsuse 1996. aasta 29. jaanuaril välja antud määrus nr. 32.

I Üldsätted

1. Informatsiooni edastamiseks teenuste ja kaupade tarbijatele ning töölaseks suhtlemiseks võõrkeelte kasutamise kord (edaspidi kord) sätestab võõrkeelte kasutamise korra informatsiooni edastamiseks Eestit külastavatele isikutele teenuste ja kaupade tarbimisel ning Eestit külastavate isikutega töölasel suhtlemisel.
2. Võõrkeelte arvu ja valiku (enamlevinud võõrkeel, sihtkohamaa või naabermaa keel) informatsiooni edastamiseks ning töölaseks suhtlemiseks käesoleva korra punktis 1 märgitud juhtudel määrab vastava valdkonnaga tegelev ministeerium.
3. Tööandja kehtestab võõrkeelte oskusnõuded töötajatele, kelle töö on seotud informatsiooni edastamisega ning töölase võõrkeelse suhtlemisega käesoleva korra punktis 1 märgitud juhtudel. Tööandja kehtestab võõrkeelte oskusnõuded töötaja ametijuhendis.

II Informatsiooni edastamine tollis ja riigipiiri ületamisel

4. Piiri- ja tollikontrolli läbimiseks ning tolliformaalsuste täitmiseks vajalik informatsioon peab olema tõlgitud võõrkeelde.
5. Piiri-, tolli- ja sõidudokumentide eestikeelsele tekstile võib olla lisatud võõrkeelne tõlge.
6. Rahvusvaheliseks liikluseks avatud lennu-, rongi- ja autobussijaamades, sadamates ning rahvusvahelistel liinidel sõitvates liiklusvahendites edastatakse informatsiooni eesti ja võõrkeeles.

III. Informatsiooni edastamine teenuste osutamisel

7. Turismi- ja teenindusettevõtetes, toitlustusasutustes ja infobüroodes kasutatavale eestikeelsele avalikule teabele (sildid, viidad, kuulutused,

teadaanded, hinnakirjad, menüüd ja kataloogid) võib olla lisatud tõlkeid võõrkeelde.

8. Käesoleva korra punktis 7 nimetatud paikades pakutavad reklaamprospektid ja -brošüürid võivad olla võõrkeeltes.
9. Panga-, kindlustus- ja meditsiinasutustes kasutatavale eestikeelsele avalikule teabele võib olla lisatud tõlkeid võõrkeelde.
10. Sideasutustes kasutatavale eestikeelsele avalikule teabele posti- ja elektersideteenuste ning pakiveo- ja kullerteenuste kohta võib olla lisatud tõlkeid võõrkeelde.

IV. Informatsiooni edastamine kaupade tarbijaile

11. Ekspordiks ette nähtud toidu- ja tarbekaupade käitlemise, kvaliteedi ja ohutuse märgistuses kasutatakse võõrkeeli, kusjuures toote märgistusele võib lisada "Made in Estonia".
12. Toidu- ja tarbekaupade hinnakirjade, reklaamibüroo üüride, kaubakataloogide ja muu teabe eestikeelsele tekstile võib lisada tõlkeid võõrkeelde.

V. Informatsiooni edastamine rahvusvaheliste ürituste korraldamisel

13. Rahvusvaheliste ürituste korraldamisel määrab võõrkeelte kasutamise korra ürituse korraldaja.
14. Avalikkusele suunatud rahvusvahelistel üritustel peab korraldaja tagama ettekannete tõlke eesti keelde.

Lisaks eeltoodule sätestab Keeleseaduse 4. paragrahv, et "Asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide kõigile töötajatele peab olema tagatud eestikeelne tööalane teave."

Keeleseaduse 21. paragrahvis seisab, et "Eestis registreeritud asutuse, ettevõtte või organisatsiooni pitsatid, templid ja kirjaplangid on eestikeelsed. Välissuhtlemisel võib asutus, ettevõtte või organisatsioon lisada tõlke võõrkeelde."

Keeleseaduse 22. paragrahvis on nõue, et Eesti koha-, kodaniku, asja, ettevõtte, asutuse või organisatsiooni nime rahvusvaheline ladinatäheline kuju on samane

Eestis kasutatavaga. Antud nimede kirjutamisel teist tähestikku kasutavas keeles rakendatakse kirjakeele normides kehtestatud ümberkirjutusreegleid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et seadus reguleerib äriettevõtete ning nende töötajate eesti keele kasutamist juhul, kui sellest sõltub ühiskonna turvalisus, avalik kord või rahvatervis. Kuna Eesti riigikeeleks on eesti keel, peab ka äriühingutes olema tagatud inimese õigus eestikeelsele teabele. Selleks on sätestatud asutuste töötajatele eesti keele oskuse nõue tööülesannete täitmiseks vajalikul tasemel. Eestikeelsed peavad olema ka Eestis registreeritud asutuste pitsatid, templid ja kirjaplangid, millele (nagu ka kõikvõimalikele teabematerjalidele) võib olla lisatud tõlge võõrkeelde.

8. Keelehoiakud ja eesti keele alane täiendkoolitus

Ala keelehoiakuid puudutav küsitlus on läbi viidud valdavalt suuremates või keskmise suurusega Eesti ettevõtetes. Küsimustele vastanuid oli 250: antud asutustes otseselt kirjalike tekstide loomisega tegelevad inimesed (sealhulgas tegevjuhid, infojuhid, sekretärid jne).

Iseenda emakeeleoskuse hindas suurem osa vastanuist heaks või väga heaks. Sellegipoolest tõdesid peaaegu kõik küsitletud, et tunnevad sageli puudust eesti keele alasest koolitusest. Seda eriti keeruliste võõrkeelsete tekstide võimalikult täpsel tõlkimisel eesti keelde või teise inimese poolt kirjutatu keelelisel toimetamisel. Emakeeles kirjutades püütakse väljendada võimalikult lihtsalt ja selgelt.

Valdav enamus vastanuist väidab, et nende ettevõttes on ülikooli ajal eesti keelt õppinud vaid need töötajad, kes erialalt filoloogid. Tunnistati mõningast täiendkoolituse vajadust – peamiselt sel põhjusel, et suuremal osal töötajaist on keskkoolis omandatud teadmised ununenud ning reeglid vahepeal muutunud.

Ankeetküsitluses tuli vastajail hinnata iseenda emakeeleoskust kirjalike tekstide koostamisel ja samuti enda asutuse ametlike dokumentide ning kodulehekülje keelelist taset. Oma ettevõtte kirjalike tekstide keelelist kvaliteeti kirjeldas ligi 70% vastanuist sõnadega “käib kah” või “keskmine”. Üks vastaja hindas taseme väga heaks, ülejäänud leidsid, et ettevõtte kirjalike tekstide keeleline tase on hea.

Valdav enamus 250 vastajast hindas iseenda eesti keele oskuse kas väga heaks või peaaegu väga heaks. Vaid mõni üksik kirjutas “käib kah” või “alla keskmise”. Üks vastanu lisas: “Keskkooli ajal oli keeleoskus väga hea, aga olen üht-teist unustanud ja reeglid on vahepeal muutunud.”

Küsimusele, kas ja millal tunnete puudust eesti keele alasest täiendkoolitusest, vastas 15% küsitletuist, et pidevalt. Üks vastanu kommenteeris: “Tunnen koolitusest puudust eriti siis, kui keegi palub oma tööd parandada. Ise kirjutan oma tekstid lihtsalt.” Teine vastaja aga kirjutas: “ Oleks ju võinud koolis rohkem õppida, aga nüüd küll täiendõppele ei läheks.” Umbes 82% vastanuist väitsid kindlalt, et nemad eesti keele täiendõppest puudust ei tunne, ehkki kõik 250 küsitletut märkisid, et nende asutuse töötajad pole viimastel aastatel osalenud eesti keele alasel täiendkoolitusel.

Koosseisulist keeleteoimetajat pole tööl üheski ankeetküsitluse täitnud majandusettevõttes, aga tekstide keelelise toimetamise vajadust siiski tunnistati. Keerulisemate ja olulisemate tekstide puhul kasutatakse tõlkefirmade abi.

Majandusajakirjanduse keelt peeti (väikest eranditega) üldiselt arusaadavaks. Puudusena toodi välja tõsiasi, et majandusalased artiklid ajakirjanduses on sageli kirjutatud inimeste poolt, kes erialaterminoloogiat ei valda: tegemist on liigsete lihtsustustega. Ühe ankeetküsitluse täitnud inimese vastus oli selline: “Kuna ma pole majandusalase haridusega, ei saa juba sellepärast päris kõigest aru. Palju sõnu on otse inglise keelest üle võetud, nende sõnade kuju eesti keeles ei anna mingit vihjet, mis nende tähendus võiks olla.” Kõige kõrgema keelelise tasemega ja selgemad on vastajate hinnangul Äripäeva majandusartiklid.

Oli vastanuid, kes täidetud ankeedile lisasid kirja, milles avaldasid heameelt, et valdkonna keeleküsimustele on hakatud tähelepanu pöörama.

9. Kasutatava kirjakeele kvaliteet

Antud uurimus hõlmab kirjalikke majandustekste, vaadeldes võimalikult laia kasutajaskonnaga allikaid. Sõnastike keel, st terminoloogia, leidis käsitlemist eelpool (vt 4.2.1.). Et ala tekstide keelelisest kvaliteedist ülevaadet saada, on läbi uuritud

hulk materjali: viimaste aastate Radiolinja kuuraportid (Uudistaja), Eesti Telefoni kakskeelsed kliendilehed (Ühendus), Eesti Energia kliendilehed (Elektrileht), Eesti Tarbijateühistute Keskühistu kliendilehed (Ostumõnu), EMT kliendilehed (Mobiil) ja 112 ettevõtte koduleheküljed internetis. Suurem osa veenäidetest pärinevad just veebitekstidest.

Kokkuvõtvalt võib nimetada 5 olulisemat punkti, milles tihti eksitakse:

1. Sõnakasutus (üldjukul kasutatakse võõrsõna olemasoleva eestikeelse asemel)

Näiteks: (a) *Täiendavalt on kasutusel ka Venemaalt Slantsõ kaevandusest tarnitav põlevkivi.*

(b) *Elektrijaamades on ekspluatatsioonis kokku 16 katelt.*

© *...4 kilomeetri kaugusel tsestrist.*

2. Bürokraatiakeele liigne kasutamine

Näiteks: (a) *Samuti omab grupp suurt kogemust tootmisseadmete juhtimise automaatika valdkonnas.*

(b) *Soome elektroniaettevõtte, mis teostab lepingulisi ja allhanketöid.*

3. Sõnakordused

Näiteks: (a) *Koostöös kliendiga paremate tehniliste lahenduste otsimine ja väljatöötamine aitab meie klientidel toota konkurentsivõimelisemaid tooteid.*

(b) *Kõrge kvaliteet tõstab ettevõtte konkurentsivõimet elektroonikatööstuse tugevas konkurentsis.*

4. Liiasus

Näiteks: (a) *Neid võib kasutada põllumajanduses happeliste muldade lupjamiseks ja ehituses ehitusmaterjalina.*

(b) *Ehitiste maksumuse hinnakalkulatsioonid.*

5. Kokku- ja lahkukirjutus

- Näiteks:
- (a) *Aastal 2000 käivitatud koosteosakonnas valmivad allhankekorras ka automaatikaseadmete osakoostud ja sõlmed.*
  - (b) *...valmis mistahes uuteks väljakutseteks ehitusalal.*
  - (c) *Inseneribüroo X kuulub Y gruppi, mis omab rohkem kui 17 aastast kogemust masinaehitusliku projekteerimine alal.*
  - (d) *Seetõttu kasutasime oma töös vaid kõrgevaliteedilisi mööblifurnituure ja materjale.*
  - (e) *Kasutatakse Eesti siseselt teekatete ehitamiseks ja remondiks.*

Lisaks eelpooltoodule hulgaliselt kiirustamisest tingitud **hooletusvigu**, peamiselt veebitekstide puhul. Näiteks: *Möödunud, 2000. aasta talvel oli jaama koormus keskmiselt 360 MW ja suvel 120 MW.*

10. Järeldused ja ettepanekud

Välisfirmade tulek Eesti turule (või õigemini selle protsessi jätkumine) toob kaasa tõsise ohu, et asutusesisene nii suuline kui kirjalik suhtlemine võib muutuda võõrkeelseks. Seda tendentsi nimetavad mitme välisettevõtte filiaali töötajad ankeetküsitluses juba praegugi. Taoline olukord tuleb ära hoida vastavasisuliste õigusaktide abil, kuna see muudab mõttetuks eestikeelse terminiloome ja suretab sellega vähehaaval välja eesti majanduskeele kui ülimalt olulise ja laia levikuga osa eesti keelest. Samuti vajab Eesti tingimustes põhjalikumat uurimist paljude teadlaste seisukoht (millele on viidatud näiteks Rootsi keelestrateegias), et töötaja ei kasuta võõrkeelses töökeskkonnas oma potentsiaali kunagi nii täielikult nagu ta seda emakeelses keskkonnas teeks - töötades seega alla oma võimete.

Majanduse ja äri valdkonna keelekasutust tuleb õigusaktidega reguleerida kahel eesmärgil: (1) et kindlustada riigikeele asend ja tagada eestikeelse info kättesaadavus ning (2) et tagada eestikeelsete majandustekstide üldarusaadavus.

Esimese eesmärgi saavutamiseks on seadusega sätestatud nõuded ärialal töötavate inimeste keeleoskuse kohta ning nõue, et kõik kaubad peavad olema varustatud eestikeelse infoga nende koostise, kasutamise jmt kohta. Kontroll nende nõuete täitmise üle on seadusega ettenähtud korras antud Keeleinspeksioonile, mille inspektoritel on õigus seadusesätete rikkumise eest teha ettekirjutusi või määrata trahve.

Eestikeelsete majandustekstide üldarusaadavuse tagamiseks pole aga ühtegi määrust. Praegu on vastutus keeleliselt korrektese tekstide eest pandud ainult teksti autoreile. Toetudes käsiraamatutele ja sõnastikele peavad nad suutma kirjutada võimalikult selgelt ja üheselt mõistetavalt. Küsitlustulemused näitavad, et keelenõu küsitakse erialaste tekstide kirjutamisel peamiselt hea keeleoskusega kolleegilt või kasutatakse üldkeeletoe allikaid nagu Eesti keele sõnaraamatut või Võõrsõnade leksikoni. Professionaalse tõlgi abi kasutatakse ainult eriti tähtsate väljapoole suunatud tekstide puhul, nagu näiteks konverentsimaterjalid. Majandusartiklite keel ajakirjanduses on tunduvalt paremas olukorras, kuna kuna neid korrigeerib enne ilmumist väljaande keeleteimetaja.

Piiride avanemine ning kapitali ja inimeste suurenev liikuvus toovad kindlasti kaasa senisest suurema vajaduse eesti keele kasutussfääri õigusliku määratlemise järele.

Tehtud uurimuste ja ajakirjanduses ilmunud sõnavõtude põhjal võib väita, et majandus- ja äritekstide keeleline kvaliteet on väga kõikuv. Kuna majanduse ülikiire arengu tõttu viimasel kümnendil jäi unarusse terminoloogiatöö, on hakatud nüüd mahajäämust tasa tegema. Välja antakse üha uusi ja täiendatud majandussõnastikke. Võib öelda, et selle sõnatasandi komponendiga tegeldakse hetkel kõige teadlikumalt, mingil määral toimib ka koostöö majandus- ja keeleinimeste vahel. Ka stiiliküsimustele pööratakse üha enam tähelepanu, kuna laiale lugejaskonnale suunatud majandusvaldkonna kirjutiste eesmärk on meelitada klienti konkreetset kaupa või teenust tarbima. Selle sihi saavutamiseks tuleb sihtrühma poole pöörduda viisil, mis on talle mõistetav, sümpaatne ja prestiižne. Palju vigu tehakse aga lausestuses (keeruline lausestruktuur, sõnajärjevead, nominaalstiil), sõnatasandil (õigekiri,

sõnamoodustus ja ebasoovitavad konstruktsioonid) ja eksitakse keeeloogika vastu (vaeg- ja liigsõnalisus, täis- ja osasihitise väär kasutamine).

Ehkki paljud küsitletud tunnistavad, et tunnevad eesti keele alast täiendkoolitusest puudust, pole üheski ettevõttes, mida küsitlus hõlmas, töötajad viimaste aastate jooksul eesti keele alast õpet saanud.

Majanduskeele seisundi ja kvaliteedi parandamiseks oleksid vajalikud järgmised sammud:

1. Moodustada majanduskeele arengut juhtiv ja koordineeriv nõuandev kogu, mis peaks ühendama majandus- ja keeleinimesi ning teisi asjatundjaid. Nõuandva kogu eesmärk oleks töötada välja üldised põhimõtted ja juhised ning vastavalt nendele delegeerida konkreetseid ülesanded keelehoolde-, uurimis- ja õppeasutustele.
2. Tuleks põhjalikult analüüsida majanduse ja äri valdkonna keelekasutuse seisundit, et teha kindlaks kõige probleemsemad punktid. Tulemustele tuginedes saaks kaardistada vajaduse erialaspetsiifilise koolituse ja keelenõu järele.
3. Muuta süsteemsemaks nii eesti majandus- kui üldkeele õpetamine ülikooli tasemel (eesti filoloogia, majanduse ja äri, tõlkide koolitusprogrammid). Samuti täienduskoolituse süsteem majandusvaldkonnas töötavatele inimestele, keeletoimetajatele ja tõlkijatele. Esimestel aastatel peaks äriala tudengitele mõeldud eesti keele kursus keskenduma õigekeelsusele. Õpingute lõppfaasis tuleks tudengitele pakkuda erialakeele kursust, kus käsitletakс üldkeele ja majanduskeele suhet, terminoloogiaküsimusi ja tekstiõpetust. Tõlkijate ettevalmistuses tuleks senisest suuremat tähelepanu pöörata hea eesti keele oskuse ja laiemate keeleteadmiste arendamisele. Seni on tõlkijate koolituses pöörõhk olnud heal võõrkeelteoskusel ja erialateadmistel.
4. Tuleks luua toimiv keelenõuvõrgustik, arendada veebipõhiseid keeleteo allikaid ja tutvustada kõike keeleteoga seonduvat täiendkoolituse raames.
5. Jätkuma peaks tõhus terminiloome ja –korraldustöö, kus põhilise teevad ära majandusala tundvad inimesed, tuginedes filoloogide nõuannetele.

LISA

Küsimustik

1. Kuidas on Teie asutuses korraldatud võõrkeelsete materjalide/dokumentide tõlkimine eesti keelde?
2. Kas võõrkeelsed tekstid tõlgitakse või kasutatakse neid sisulise eeskujuna?
3. Kui Teie asutuses töötab koosseisuline keeleteoimetaja, siis milline on tema erialane haridus ja staaž?
4. Kuidas hindate oma emakeeleoskust kirjutamisel?
5. Kas ja millal tunnete eesti keele alast koolitusest puudust?
6. Kelle poole pöördate, kui vajate keelenõuannet?
7. Kas kasutate keelekäsiraamatuid? Kui jah, siis missuguseid?
8. Kas olete kasutanud keelenõuandetelefoni? Missuguste tekstide puhul?
9. Kas Teie asutuse töötajad on saanud eesti keele või kirjaliku eneseväljenduse alast koolitust (eesti keele kursus ülikoolis, ametikeelekoolitus vmt)?
10. Kas Teie asutuse töötajad on osalenud eesti keele alasel täiendkoolitusel?
11. Kas asutuse asjaajamises on kehtestatud keelenõuded? Kui jah, siis millised need on?
12. Millises keeles toimub ettevõttesisene suhtlus/asjaajamine?
13. Milliseks hindate oma asutuse ametlike dokumentide/kodulehekülje keeletaset?
14. Missugustes keeltes loevad töötajad erialast kirjandust?
15. Kas Teie arvates on kasutatavad majandusterminid üheselt mõistetavad? Kui ei, siis kas meenub mõni näide?
16. Kas Teie arvates on majandusalsed kirjutised meie ajakirjanduses selged ja arusaadavad? Põhjendage.

KIRJANDUS

Berg, H. (1997). Globaliseerumine - maailma majanduse päästerõngas? Postimees. - 1997, 24. november, lk. 10.

Eesti Energia kliendileht "Elektrileht"

Eesti Haridusministeerium (2001). - <http://www.hm.ee/keeletoo/index.html>

Eesti Keele Instituut (1999). <http://www.eki.ee/eki/aruanded/aru99.html>

Eesti Tarbijateühistute Keskühistu kliendileht "Ostumõnu"

Eesti Telefoni kliendileht "Ühendus"

EMT kliendileht "Mobiil"

Erelt, T. Eesti oskussõnastikud 1991 - 1995, I. - Keel ja Kirjandus 1997/5, lk 305 - 306.

Erelt, T., Kull, R. (1997). Euroopasse integreerumine ja keeleminetussündroom. - Sõnumileht 1997, 11. veebruar, lk 13.

Kull, R. (2000). Keelekorralduse terminid ja periodiseering. - Ross, E., Hallik, T. Keelekorralduskonverents 18. - 19. november 1999 - Keel ja Kirjandus 2000/6, lk 455-462.

Kurik, S., Lumiste, R., Terk, E. Heinlo, A. Innovatiivne tegevus Eesti ettevõtetes 1998 - 2000. Tallinn, 2002.

Mereste, U. Oskuskeel ja seaduste keeleline rüü. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2000.

Nurske, H. (1993). Võõrsõnarohkusest, omasõnavaegusest . Sirp 1993, 28. mai, lk 12.

Raagmaa, G. (1996). Majanduskeskkonna globaalsed muutused ja regionaalne areng. *Maailm ja Eesti tulevikutrendid*, koostanud K. Jaanson, K. Loogmaa, T. Pallo, K. Pungas, A. Purju, G. Raagmaa, B. Tamm, R. Vilu. Tallinn: EV Keskkonnaministeerium.

Radiolinja kuuraport "Uudistaja"

Rummo-Laes, T.-L. Eesti keel globaliseeruvast ühiskonnas. Bakalaureusetöö. Tallinn: Eesti Humanitaarinstituut, 2001.

Sachs, J. D. (2000). Globaalse majanduse uued põhimõtted // Äripäev, 2000, 5. oktoober, lk 26.

Tavast, A. Eesti oskussõnastikud 1996 - 2000, I. - Keel ja Kirjandus 2002/6, lk 489 - 495.

Tavast, A. Eesti oskussõnastikud 1996 - 2000, II. - Keel ja Kirjandus 2002/7, lk 401 - 413.